

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ НА ЕТАПІ ЇХ ПІДГОТОВКИ У ВУЗІ

Шель Наталія Василівна

кандидат психологічних наук, доцент

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5965-5288>

***Анотація.** Стаття присвячена актуальній темі професійної підготовки майбутніх психологів в умовах сучасного суспільства. Проведено теоретичний аналіз проблеми професійної компетентності у вітчизняних наукових дослідженнях. Розкрито суть поняття у психологічному аспекті, а саме як психологічну систему, що допомагає ефективно виконувати професійну діяльність, як сукупність внутрішніх та зовнішніх ресурсів, що актуалізуються у процесі вирішення проблемного завдання; як внутрішні потенції, що проявляються у ситуаціях, що суперечать попередньому досвіду людини; як якість особистості, що розвивається в умовах постійних змін.*

Визначено професійну компетентність, як продукт оцінки результату навчання не прямо витікає з нього, а швидше за все є наслідком саморозвитку майбутнього фахівця, не стільки технологічним компонентом, скільки результатом особистісного зростання, наслідком самоорганізації й узагальнення досвіду особистості. Виокремлено основну властивість професійної компетентності – це можливість її розвитку - постійно змінюється її зміст, структура, складові, потенційні внутрішні утворення, залежно від запиту клієнта, викликів сучасного суспільства, актуальності знань. Запропоновано пріоритетні напрямки професійної підготовки майбутніх психологів як компетентних фахівців у майбутньому: компетентнісний підхід у професійній підготовці - основний акцент зроблено на практико-орієнтованій підготовці та особистісне пропрацювання власних внутрішньоособистісних протиріч; взаємодія викладача і студента, коли викладач виступає в ролі «навігатора» при вирішенні професійних завдань; орієнтація на навчання «впродовж життя»; компютиризація та діджиталізація освітнього простору; самоорганізація освітнього простору; варіативність форм освіти.

Теоретичний аналіз означеної проблеми дозволив встановити таку особливість професійної компетентності майбутніх психологів, будучи продуктом та результатом навчання, не прямо витікає з нього, а є скоріше наслідком саморозвитку майбутнього фахівця, не стільки технологічним компонентом, скільки результатом особистісного зростання, наслідком самоорганізації й узагальнення діяльносного та особистісного досвіду.

***Ключові слова:** професійна підготовка, майбутні психологи, професійна компетентність, ресурси особистості, психологічна система.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Життя в останні роки в Україні стало дуже динамічним, непередбачуваним та невизначеним. Зміни в соціально-економічній, політичній сфері призводять до модернізації ринку праці, при цьому висуваючи нові вимоги до фахівців усіх профілів, а психолога зокрема. Щоб відповідати тим запитам суспільства на психологічні послуги, варто більш уважніше ставитися до питань професійної підготовки майбутніх психологів. Ще донедавна, до повномасштабного вторгнення росії в Україну, коло професійних завдань психолога полягало в площині психологічних труднощів людей мирного часу, на сьогодні психологи зіткаються з такими запитам про які цивілізований світ або забув, або навіть не уявляв можливості з подібним працювати у своїй професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий інтерес до питання професійної компетентності виник вже досить давно як у зарубіжній так і вітчизняній науці. Серед зарубіжних вчених, які займалися вивченням компетентностей Nash, J. M., and Larkin, K. T., Neubert, J. C., Maintert, J., Kretzschmar, A., and Greiff, S., Rodolfa, E., Baker, J., DeMers, S., Nilson, A., Meck, D., Schaffer, J., et al.

В українських дослідників професійну компетентність

розглядають як провідну ідеєю сучасної національної системи освіти, а очікуваним вбачають – компетентну особистість, котра не просто володіє знаннями й практичними навичками, а вміє адекватно діяти та готова приймати рішення в складних ситуаціях (Н. Вінник, А. Семенова, І. Татаренко, О. Федорченко). Наукові пошуки в означеній проблемі різнобічні від тлумачення суті поняття, її структури типів та моделей.

Всі ці дослідження збагачують уявлення про професійну компетентність як еталонну або зразка, до якого прагнуть у професійній підготовці майбутніх психологів, задля успішного виконання діяльності, відповідно до того кола завдань, які на нього будуть покладені у майбутньому.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.

Психологічна допомога у мирний час відрізняється від тієї, яку люди мають отримувати під час війни. Професійна компетентність майбутніх психологів, за таких умов, теж постійно змінюється, відповідно до тих обставин, що існують в Україні.

Основним завданням професійної підготовки майбутніх психологів в умовах викликів сьогодення є підготовка професійно компетентного майбутнього психолога, здатного швидко і ефективно надавати психологічну допомогу в умовах постійних змін у

суспільстві. Для успішної професійно підготовки майбутніх психологів слід створити сприятливі психолого-педагогічні умови.

Огляд наукових статей показав, що на сучасному етапі виникла потреба у якісно новій підготовці майбутнього психолога, яка б дозволила поєднувати фундаментальні професійні знання з практико-орієнтованим, дослідницьким підходом до вирішення конкретних освітніх проблем. Саме цим малодосліджуваним аспектам проблеми і присвячена стаття.

Формулювання цілей статті.

Метою статті є теоретичний аналіз проблеми професійної компетентності майбутніх психологів, визначення її психологічних аспектів. Розгляд особливостей професійної підготовки, що сприятимуть формуванню професійної компетентності майбутнього фахівця.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Розпочинаючи теоретичний огляд проблеми професійної компетентності майбутніх психологів, доцільно визначити його суть та основні характеристики.

На думку Л. Барінової основні труднощі для чіткого означення даного поняття, полягає в тому, що досить часто ним позначають різні явища: мисленнєві дії, особистісні якості людини, мотиваційні тенденції, ціннісні орієнтації, особливості міжособистісної

взаємодії, практичні вміння, навички, знання або все в сукупності. А компетентність, дослідниця визначає як готовність суб'єкта ефективно організовувати внутрішні та зовнішні ресурси для постановки і досягнення мети професійного завдання. При цьому під внутрішніми ресурсами вона вбачає знання, вміння, навички, компетентності (способи або алгоритми діяльності в проживанні певних ситуацій), психологічні особливості, цінності тощо. Дослідниця дотримується позиції, що окремі компетенції як деякі внутрішні потенційні психологічні утворення (знання, вміння, навички, установки, алгоритми дій, системи цінностей та ін.) проявляються у цілісній психологічній компетентності особистості. Вона також зазначає, що в соціальному плані компетентність можна розглядати як «грамотну поведінку» або здатність оптимально використовувати власні індивідуальні ресурси для конструктивної взаємодії зі світом [1].

Ю. Швалб при аналізі поняття «компетентність» визначає його як результат освіти та при цьому робить акцент на стану психологічної готовності суб'єкта до різних видів діяльності і визначає як психологічну категорію, оскільки «діяльнісна здатність визначається не тільки станом індивіда, але й наявністю в нього необхідних психологічних ресурсів, або рівнем психологічного оснащення [10,с.33].

Л. Помиткіна на основі аналізу психологічних досліджень

вітчизняних та зарубіжних науковців поняття компетентності визначає як поєднання психічних якостей, як психічний стан, що дозволяє діяти самостійно і відповідально (дієва компетентність), як володіння людиною здатністю й умінням виконувати певні трудові функції [9].

У своїх дослідженнях А. Грись поняття «компетенція» розглядає як результати виконання завдань та їх відповідність стандартам, підкреслюючи практичну дієву сторону («знаю, як»). Поняття «компетентність», на думку дослідниці, використовується для характеристики суб'єкта і включає особистісні якості («знаю, що»). В цьому випадку компетентність визначається як досягнутий особистістю рівень володіння необхідними, компетенціями, що забезпечують заданий стандарт ефективності вирішення нею професійних завдань.

Компетентність виступає не структурою або рівнем розвитку, а якістю психічних процесів. З цієї точки зору, компетентність виявляється психологічною системою забезпечення якості і має такі властивості: можливість розвитку, причому розвитку за допомогою формування індивідуального стилю діяльності, комплексною будовою (єдність емоційних, мотиваційних і когнітивних структур), а також наявністю екзистенційної складової (існування в нереальному просторі та часі) [4, с. 12].

Згідно з трактуваннями ряду

вітчизняних науковців, компетентність – це підхід до знань як інструмента розв'язання життєвих проблем, прийняття рішень у різних сферах життєдіяльності людини, загальна здібність, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, набутих завдяки навчанню, вихованню, інтеграції у простір соціокультурних відносин, міжособистісної інтеграції і спілкування [3, с. 43].

Є. Брюховецька зазначає, що, згідно з сучасними дослідженнями, в основі компетентності лежать індивідуально-психологічні якості, об'єктивні умови розвитку суспільства, його сучасні особливості й умови майбутньої професійної діяльності [2].

Стосовно професійної компетентності дослідниця визначає суперечність між прагненням до творчої реалізації своєї діяльності, використанням індивідуального підходу, осягненням нових знань, застосуванням інноваційних технологій і прискореним темпом розвитку соціальних інститутів, зокрема освіти. На практиці вимоги до професійних компетенцій і можливості їхньої реалізації часто не співпадають [2, с. 12-13].

Вона поділяє думку інших дослідників, що компетентність – оціночна категорія, і характеризує людину як суб'єкта певної діяльності, де розвиток потенціалу людини дає їй можливість виконувати кваліфіковану роботу, приймати рішення у проблемних ситуаціях, планувати і вдосконалювати дії, які призводять до успішного досягнення

поставлених цілей. А професійна компетентність – це характеристика, яка відображає ділові й особистісні якості фахівця, рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для того, щоб досягти мети у певному виді професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця [2, с. 14].

Таким чином, на основі теоретичного огляду наукових досліджень можна констатувати, той факт, що у трактуванні змісту поняття компетентність відбулося певне зміщення з знаннєвої парадигми, як результату професійної підготовки, до розуміння як психологічної системи забезпечення якості виконання професійного завдання; як сукупності внутрішніх та зовнішніх ресурсів необхідних для реалізації власної діяльності відповідно до наявних запитів: посадових інструкцій, бажань клієнтів, викликів сьогодення. А основною властивістю професійної компетентності, виокремлюють - можливість її розвитку.

Професійна компетентність – це не статична величина, а вона постійно змінюється, змін зазнає її зміст, структура та складові, потенційні внутрішні утворення, які стають актуальними у тій чи іншій ситуації відповідно до запиту клієнта, умов, в яких відбувається діяльність і т.д.

Посилаючись на дослідження закордонних учених, О. Затворнюк констатує, що розвивати елементи компетентності можна лише у відповідному сприятливому для цього розвивальному середовищі, в якому створено умови для

виявлення і розвитку здібностей спеціаліста; здатність психолога глибоко вивчати особливості структури організації, установи, фірми чи підприємства, де він працює, специфіку психологічного мислення їхніх співробітників; самоаналіз власної діяльності з метою визначення її ефективності [5, с. 63-64].

З огляду на вище сказане, можна визначити основні пріоритетні напрямки або перспективні орієнтири у професійній підготовці майбутніх психологів.

1. Зміна освітньої парадигми із знаннєвої на компетентнісну – практико-орієнтовану, котра перетворює сферу освіти у простір осмисленого вибору особистістю «...форм і змісту власної освіти, більш того студент лише тоді може ефективно включитися в систему освіти, коли він сам стає активним суб'єктом її побудови і розвитку» [8, с. 87]. І тут важливим на сьогодні є і варіативність змісту навчання майбутнього психолога (може обирати курси, які відповідають його власним інтересам; різні форми навчання – формальна, неформальна та інформальна освіта, різні інституції освіти – цим можуть слугувати і різні міжнародні проекти, де майбутній психолог одразу перебуває у декількох ролях, слухача, активного учасника навчання та безпосереднього практика під супроводом більш досвідченого фахівця у роботі із різними категоріями осіб в умовах війни).

2. Взаємодія викладача і студента. Спеціально підготувати майбутнього фахівця будь-якої професії, неможливо, а психолога і поготив, адже найкраща передача знань відбувається тоді, коли викладач не займається педагогікою, сам спеціально не вчить, а просто є прикладом проживання свого життя як професіонала. Навчання допомагає моделювати спільне переживання навчальної ситуації, в якій викладач-професіонал виступає як посередник, який розширює професійні уявлення, інформаційні горизонти та способи освоєння знань [8]. Основний акцент тут робиться не стільки на знання, вміння і навички, отримані під час взаємодії «викладач-студент», а зміна і структурування внутрішнього простору майбутнього психолога, демонстрація способів самопізнання, самоконструювання, рефлексії, екзистенційного саморозуміння і т.п. Викладач-психолог виступає як безпосередній стимул нового смислу знань, умінь і навичок, що освоюються в навчанні, форм організації поведінки, життя в цілому. Безпосереднє спілкування з професіоналом створює умови для здійснення переходу майбутнього психолога через кордон власного розуміння в світ професійної свідомості та професійної семантики. І тільки так з поля допрофесійного функціонування суб'єкт назавжди переміщується в поле професійного функціонування [8].

3. Орієнтація на навчання «впродовж життя». Динамічність, непередбачуваність та

непрогнозованість сучасного суспільства та відповідно запитів сьогодення. Сучасне суспільство змінюється дуже швидко, а з ним і швидко змінюється освітній простір, відбувається еволюція знання в інформаційному суспільстві, що передбачає усвідомлення того, що людство увійшло в новий тип цивілізації – інформаційний. Отримані професійні знання дуже швидко старіють, знецінюються та перетворюються на купу знань, що з часом втрачають свою актуальність, натомість виникає потреба в нових знаннях. Сьогодні, як ніколи раніше, актуальним є формування та розвитку у майбутнього фахівця вміння, навички і бажання навчатися впродовж життя (lifelong education, lifewide education), щоб завжди бути конкурентоспроможним, затребуваним на ринку праці. А тому сучасний студент має бути готовим до постійного самовдосконалення та самоосвіти.

4. Компютиризація та діджиталізація суспільства. На сьогодні все більше освітній простір збагачується різними освітніми платформами, що потребують розвитку нових навичок для роботи із ними. Це з одного боку – полегшує пошук необхідної інформації, а з іншого вимагає наявності вмінь роботи із цими платформами як під супроводом, так і самостійно, критично аналізувати інформацію та вмінь нею користуватися. В умовах постійних загроз, небезпеки та труднощів, що пов'язані із енергетичною системою в країні важливо також розвивати вміння пошуку необхідної інформації

самостійно та надавати допомогу іншим, навіть якщо такої можливості не має – прийоми самопомоги в умовах відсутності мережі Інтернет, або при наявності - вміння знаходити ці платформи і з ними працювати. Останнім часом набула вагомого значення – дистанційна форма навчання, організація професійної діяльності та надання психологічної допомоги.

5. Самоорганізація освітнього простору. Освітній простір у сучасних умовах набуває властивостей самоорганізації, в якому жоден із реально діючих і можливих елементів не є зайвим. Кожен із його структурних компонентів має свою логіку розвитку та взаємодії: більш консервативна організація формальної освіти набуває ознак неформальної та інформальної, і навпаки. Суб'єкти цього процесу, знаходячись у ситуації смислового хаосу і невизначеності, породжені сучасним розвитком суспільства, змушені радитися, спілкуватися, демонструючи при цьому свою проблемність і неоднозначність іншим елементам цієї ж системи. Навчитися долати ситуації невизначеності, кризи; травми, конфлікти; переживати трагедії, життєві випробування неможливо, мається на увазі, не можна навчитися це робити раз і назавжди, тобто стати «майстром» проходження «ситуацій неможливості». Життя, що складається із ситуацій, які легко пережити, для «майстра» втрачить сенс, стане прочитаною книгою а, отже, не встигнувши початися,

закінчиться. У ньому більше не буде місця для таємниці, загадки, не буде бажання звертатися до іншого, відчувати потребу у виробленні того, чим сам не володієш, тобто розвиватися... [13]. Професія психолог – є одна із тих професій, яка потребує постійного пропрацювання власних внутрішньоособистісних протиріч, супервізії і тут звичайно співпраця, комунікація із іншими представниками даної сфери є не просто бажаною, а необхідною. Більшість випускників або суб'єктів освітнього простору приймають в якості норми те, що досягнутий ними рівень професійної освіти є умовним та тимчасовим і досить часто нагадує елементарне накопичення знань, у той час як сенс сучасного освітнього простору полягає в створенні можливостей для оволодіння випускником-професіоналом тих знань і навичок, які будуть потрібні саме йому. Випускник ВНЗ серед важливих потреб убачає самостійне визначення основ власного життя і при цьому стає «агентом власного саморозвитку». А необхідною умовою цього процесу, на думку П. В. Лушина, має виступити існуючий малоструктурований освітній простір. У такому середовищі майбутній фахівець здатний не тільки обрати та сконструювати для себе кращі умови для саморозвитку, але і знаходити адекватні способи їх реалізації [13].

6. Активність майбутніх психологів. Становлення фахівця в системі вищої освіти пов'язане з її змістом, застосуванням

відповідного методичного забезпечення, педагогічною майстерністю викладачів, ефективністю виховних впливів, а також процесами, які відбуваються в системі освіти і передбачають її реформування відповідно до сучасних світових вимог. Даний процес також передбачає задіяння власної активності майбутніх фахівців, активізацію їхньої роботи професійного самовдосконалення, відстоювання наявних переконань, принципів, життєвої позиції тощо. Компетентнісний підхід, який дозволяє здійснити моделювання результатів навчання та їх представлення у вигляді норм якості освіти, найвиразніше відображає вимоги, які висуваються до випускників під час прийому на роботу.

7. Саме через це сучасна професійна підготовка у ЗВО передбачає активну діяльність студентів, пов'язану з формуванням навичок самостійного навчання та професійного саморозвитку, на усіх етапах освоєння майбутньої професії. Основною характеристикою сучасної освіти є її динамізм, який стосується як різних видів науково-практичної діяльності, так і процесу підготовки фахівців. Відповідно до цього неможливо готувати у ЗВО спеціалістів лише на основі засвоєння певної суми знань.

Тому навчити здобувати знання самостійно та використовувати їх на практиці сьогодні є головною метою навчального процесу в навчальному закладі. Звідси постає вимога

підготовки спеціаліста, який здатний пристосуватися до постійних змін, вміти проживати ситуації невизначеності як зовнішньої, так і внутрішньої, бути готовим самовдосконалюватися впродовж життя. Труднощі при вирішенні навчально-професійних завдань сприймати як виклик, вирішення якого забезпечить успіх і задоволення від даного процесу [7].

Отже, у статті запропоновані основні орієнтири професійної підготовки майбутніх психологів, хоча це далеко не весь перелік і це може слугувати для перспектив наукового пошуку.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Таким чином, динамічні процеси соціально-економічних перетворень, трансформація особистісної свідомості, діджиталізація усіх сфер життя суспільства ставлять особистість сучасного майбутнього фахівця в нові умови професіогенезу. Для повноцінної реалізації професійного потенціалу особистості необхідно формування достатніх умов для підготовки професійно компетентного майбутнього фахівця.

Теоретичний аналіз означеної проблеми дозволив встановити таку особливість професійної компетентності майбутніх психологів, будучи продуктом та результатом навчання, не прямо витікає з нього, а є скоріше наслідком саморозвитку майбутнього фахівця, не стільки технологічним компонентом,

скільки результатом особистісного зростання, наслідком самоорганізації й діяльнісного досвіду. та особистісного виконання професійної діяльності в майбутньому.

Професійна компетентність – це психологічна система забезпечення якості та ефективності виконання професійної діяльності в майбутньому.

Список літератури

1. Барінова, Л.Я. (2014). Психологічна компетентність особистості. Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. Психологія, 19, 1 (31), 29–35.
2. Брюховецька, Є. В. Сутність і структура професійної компетентності. Духовність особистості : методологія, теорія і практика. 2013. № 3(56). С. 12-19.
3. Вінтюк Ю. Професійна компетентність майбутніх психологів: її сутність і можливості формування. [Педагогіка і психологія професійної освіти](#). 2016. № 4. С. 36-47.
4. Грись А., Павлюк М. Типи компетентностей психолога при роботі із кризовими станами у клієнтів. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Психологія. 2021. Вип (1). С. 10-18.
5. Затворнюк, О. М. Формування професійної компетентності майбутніх психологів у позааудиторній діяльності. Рідна школа. 2013. № 11. С. 62-65.
6. Лушин П.В. Екологічна допомога особистості в перехідний період: екофасилітація: монографія. Київ, 2013.296с.
7. Перегончук Н. В. Ситуація невизначеності перехідного періоду розвитку суспільства як психологічна умова формування професійної компетентності майбутнього психолога. Science Rise. 2016. № 3 (20). С. 41–45.
8. Перегончук Н.В. Формування професійної компетентності майбутніх психологів у сучасному освітньому просторі. Наука і освіта. 2016. № 11. С. 49-55.
9. Помиткіна Л.В. Психологічні особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. 2015. No 23. С. 99-104.
10. Швалб Ю. Психологічні аспекти компетентнісного підходу в освіті. Вища школа. 2010. No2. С.31-36.

FORMATION OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE PSYCHOLOGISTS AT THE STAGE OF THEIR TRAINING IN THE UNIVERSITY

Schell Nataliia

Abstract. The article is devoted to the topical issue of professional training of future psychologists in the conditions of modern society. The theoretical

analysis of the problem of professional competence in domestic scientific research is carried out. The essence of the concept is revealed in the psychological aspect, namely as a psychological system that helps to effectively perform professional activities, as a set of internal and external resources that are actualized in the process of solving a problematic task; as internal potentials that manifest themselves in situations that contradict the previous experience of a person; as a quality of personality that develops in conditions of constant change. The author defines professional competence as a product of learning outcome assessment that does not directly follow from it, but rather is a consequence of the self-development of a future specialist, not so much a technological component as a result of personal growth, a consequence of self-organization and generalization of personal experience. The main property of professional competence is the possibility of its development - its content, structure, components, potential internal formations are constantly changing, depending on the client's request, the challenges of modern society, and the relevance of knowledge.

The priority directions of professional training of future psychologists as competent specialists in the future are proposed: competence-based approach in professional training - the main emphasis is on practice-oriented training and personal elaboration of their own intrapersonal contradictions; interaction between teacher and student, the teacher acts as a "navigator" in solving professional problems; focus on "lifelong learning"; computerization and digitalization of educational space; self-organization of educational space; variations in the education.

The theoretical analysis of the specified problem made it possible to establish such a feature of the professional competence of future psychologists that, being a product and result of training, does not directly flow from it, but is rather a consequence of the self-development of the future specialist, not so much a technological component as a result of personal growth, a consequence of self-organization and generalization of activity and personal experience

Keywords: *professional training, future psychologists, professional competence, personality resources, psychological system.*

References

1. Barinova, L.Ya. (2014). Psykholohichna kompetentnist osobystosti [Psychological competence of the individual]. Visnyk ONU imeni I.I. Mech- 78 Проблеми гуманітарних наук. Психологія. Випуск 47 *nykova. Psykholohiia – Bulletin of ONU named after I.I. Mechnikov. Psychology, 19, 1 (31), 29–35 [in Ukrainian].*
2. Briukhovetska, Ye. V. (2013) Sutnist i struktura profesiynoi kompetentnosti (The essence and structure of professional competence) Dukhovnist osobystosti :metodolohiya, teoriya i praktyka (Spirituality : Methodology, Theory and Practice), No 3 (56), P. 12-19 [in Ukrainian].
3. Vintiuk Yu. (2016) Profesiina kompetentnist maibutnikh psykholohiv: yii sutnist i mozhyvosti formuvannia.

[Professional competence of future psychologists : her essence and forming possibilities.] *Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity.* № 4. S. 36-47. [in Ukrainian].

4. Hrys A., Pavliuk M. (2021) Typy kompetentnosti psykhologa pry roboti iz kryzovymy stanamy u kliientiv. [Types of psychologist's competencies in dealing with clients' crisis states.] *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi akademii upravlinnia personalom. Psykholohiia.* Vyp (1). S. 10-18.

5. Zatvorniuk, O. M. (2013) Formuvannia profesiynoi kompetentnosti maybutnikhpsykholohiv u pozaaudytorniy diyalnosti [Formation of the professional competence of psychologists in extracurricular activities]. *Ridna shkola.* No 11, P. 62-65 [in Ukrainian].

6. Lushyn P.V. (2013) Ekolohichna dopomoha osobystosti v perekhidnyi period: ekofasylytatsiia: monohrafiia. [Ecological assistance to a person in transition: eco-facilitation: a monograph] Kyiv. 296s. [in Ukrainian].

7. Peregonchuk N.V. (2016) Sytuatsiia nevyznachenosti perekhidnoho periodu rozvytku suspilstva yak psykholohichna umova formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho psykhologa. [The situation of uncertainty of the transition period of the development of society as a psychological condition for the formation of the professional competence of the future psychologist]. *Science Rise.* No. 3 (20). P. 41–45. [in Ukrainian].

8. Peregonchuk N.V. (2016) Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh psykholohiv u suchasnomu osvitnomu prostori. [Formation of professional competence of future psychologists in the modern educational space.] *Science and education.* N. 11. P. 49-55. [in Ukrainian].

9. Pomytkina L.V. (2015) Psykholohichni osoblyvosti realizatsii kompetentnisnoho pidkhodu v osviti. [Psychological features of the implementation of the competence approach in education]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika.* No 23. S. 99-104.

10. Shvalb Yu. (2010) Psykholohichni aspekty kompetentnisnoho pidkhodu v osviti. [Psychological aspects of the competence approach in education.]. *Vyshcha shkola.*No2. S.31-36.